

Dede Korkut Hikâyelerinde Mülkiyetin Kültürel Örüntüleri

Cultural Patterns of Property in Dede Korkut Stories

Cansu DAŞDEMİR * Öz

Sahiplik manasına gelen mülkiyet, genel anlamda kişilerin varlıklar üzerindeki aidiyetini gösteren hakları ifade eder. İnsanoğlu, hayatının her evresinde mülkiyet ekseninde bir oluşum meydana getirmiştir. Odak noktası insan olan kültürel yapılanmalar içerisinde de bu oluşumlar karşımıza çıkar. Bu bağlamda mülkiyetin ekonomik ve hukuki boyutlarının yanı sıra kültürel bir yönünün de bulunduğu ifade edilebilir. Özellikle şahısların mal ve varlıklarını korumak için yaptığı ritüellerde mülkiyetin kültürel yansımaları karşımıza çıkar. Bu durumu bir örnekle açıklamak gerekirse kişinin toprağını korumak için o bölgeyi tabu ve beddua aracılığıyla dokunulmaz yapması mülkiyetin kültürel yönünü oluşturur. Oğuzların önemli eserlerinden biri olan Dede Korkut hikâyeleri de mülkiyete konu olan çeşitli örnekler barındırmaktadır. Dirse Han'ın oğlu Boğaç Han'ı öldürmek istemesi, Uruz'un annesine beddua etmesi, Deli Dumrul'un köprüden geçenden otuz üç akça geçmeyenden kırk akça alması ve ad alamayan Uruz için Kazan'ın endişe etmesi, Oğuzların mülkiyet anlayışını ortaya koyan örneklerden birkaçıdır. Tespit edilen örnekler, Türk kültüründeki mülkiyet telakkisinin anlatılara nasıl yansıdığını göstermesi açısından önem arz eder. Dede Korkut hikâyelerinin örneklem olarak seçildiği bu makalede mülkiyet olgusu, mülki unsurlar ve mülki semboller olarak iki ana başlık altında değerlendirilmiştir. Mülkiyete konu olan öğeler mülki unsurlar; bir nesnenin mülkiyet olduğuna işaret eden öğeler ise mülki semboller başlığı altında incelenmiştir.

* Doktora Öğrencisi,
Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Türk Dili ve Edebiyatı ABD
cansu.dasdemir76@gmail.com
ORCID: 0000-0002-4212-3602
Muğla / TÜRKİYE

* PhD Student,
Muğla Sıtkı Koçman University
Institute of Social Sciences Turkish
Language and Literature
cansu.dasdemir76@gmail.com
ORCID: 0000-0002-4212-3602
Muğla / TÜRKİYE

Anahtar Kelimeler:

Kültür, mülkiyet, mülki unsur, mülki sembol, Dede Korkut.

Abstract

Property, which means ownership, generally refers to the rights of individuals over assets. Mankind has created a formation on the axis of property at every stage of his life. These formations also appear in cultural structures whose focal point is human. In this context, it can be stated that property has a cultural aspect as well as economic and legal dimensions. Cultural reflections of property appear especially in rituals performed by individuals to protect their properties and assets. To explain this situation with an example, making that area untouchable by means of taboo and curse in order to protect one's land constitutes the cultural aspect of property. Dede Korkut stories, one of the important works of the Oghuzs, also contain various examples that are

Başvuru/Submitted: 20/09/2022

Kabul/Accepted: 23/03/2023

subject to property. Dirse Han's desire to kill his son Boğaç Han, Uruz's curse on his mother, Deli Dumrul's taking money from both those who pass the bridge and those who do not, and Kazan's worries about Uruz who could not be given a name are some of the examples that reveal the ownership understanding of the Oghuzs. The examples identified are important in terms of showing how the concept of property in Turkish culture is reflected in the narratives. In this article, in which Dede Korkut stories were chosen as examples, the property phenomenon was examined under two main headings as property elements and property symbols. Items that are subject to property are evaluated under the title of property elements, and items that indicate that an object is property are evaluated under the title of property symbols.

Keywords:

Culture, property, property element, property symbol, Dede Korkut.

Makale Bilgileri

Etik Kurul Kararı:	Etik Kurul Kararından muaftır.
Katılımcı Rızası:	Katılımı yok.
Mali Destek:	Çalışma için herhangi bir kurum ve projeden mali destek alınmamıştır.
Çıkar Çatışması:	Çalışmada kişiler ve kurumlar arası çıkar çatışması bulunmamaktadır.
Telif Hakları:	Çalışmada kullanılan görsellerle ilgili telif hakkı sahiplerinden gerekli izinler alınmıştır.
Değerlendirme:	İki dış hakem / Çift taraflı körleme.
Benzerlik Taraması:	Yapıldı – iThenticate.
Etik Beyan:	sutad@selcuk.edu.tr, selcukturkiyat@gmail.com
Lisans:	Bu eser Creative Commons Atıf-GayriTicari 4.0 Uluslararası (CC BY-NC 4.0) lisansı ile lisanslanmıştır.

Article Information

Ethics Committee Approval:	It is exempt from the Ethics Committee Approval.
Informed Consent:	No participants.
Financial Support:	The study received no financial support from any institution or project.
Conflict of Interest:	No conflict of interest.
Copyrights:	The required permissions have been obtained from the copyright holders for the images and photos used in the study.
Assessment:	Two external referees / Double blind.
Similarity Screening:	Checked – iThenticate.
Ethical Statement:	selcukturkiyat@gmail.com, fatihnumankb@selcuk.edu.tr
License:	Content of this Journal is licensed under Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International (CC BY-NC 4.0)

Giriş

İnsanın doğal kaynaklar ve üretim araçları ile ilişkisini mülkiyet adı verilen müessese belirler (Güvenç, 1979, s. 240). Sahiplik, iyelik anlamına karşılık gelen bu kurum; kişiye ait olan bir şeyi yasa çerçevesi içinde dilediği gibi kullanabilme hakkını ifade eder (Türk Dil Kurumu [TDK], 2019, s. 1726-2009). En yalın manada mülkiyet, kişilerin nesnelere üzerindeki uzantısı (Durkheim, 2016, s. 74) olarak tanımlanabilir. Köken olarak mülkiyet kelimesi, *bir kişiye özel* anlamına gelen Latince *proprius*'tan geldiği görülür (Kinneer, 1914, s. 1). Mal üzerinde en geniş yetkileri sağlayan mülkiyet olgusu, günümüzde Roma yasalarına dayanan ve bazı Batı dillerinde *property* (*propriete*) kelimesiyle karşılanan hakkı ortaya koymak için kullanılır (Hacak, 2006, s. 543-546).

İnsanın varoluşu; beden, ruh ve duygu ekseninde olmuştur. Beden, insanın somut göstergesi olmasının yanında varoluşun diğer özelliklerini bünyesinde taşıyan bir yapıdır. Ruh ve duygular ise kıskançlık, açgözlülük, nefret, korku, güç, sahiplik, mülkiyet gibi pek çok arzu ve isteği muhtevasında barındırır (Bıçak, 2014, s. 96). Kısaca insanı insan yapan duyguların temelinde sahiplik ve mülkiyet arzusu bulunmaktadır (Savaş, 2021, s. 73). Nitekim insanoğlu, hayatının her evresinde mülkiyet ekseninde bir oluşum meydana getirmiştir. Temel objesi insan olan kültürel yapılanmalar içerisinde de bu oluşumlar karşımıza çıkar. Bu minvalde mülkiyetin toplumsal hayatın temel dinamikleri olan ve sosyal yaşamı düzenleyen kültürel normlar tarafından şekillendirildiği ifade edilebilir.

Sözlü hukukun hâkim olduğu toplumlarda nesnelere korunması için çeşitli ritüeller teşekkül ettirilmiştir. Bunun sebebi geleneksel toplumlardaki malların sınırlı oluşudur (Foster, 1965, s. 296-297). Mallar üzerindeki bu sınırlılık, kültürel fenomenlerin sahip olunan nesnelere bağlı olarak şekillendiği varsayımını ortaya çıkarır. Nitekim ilkel toplumların sözlü normları ve modern toplumların sivil yasalarının başlıca amacı mülkiyeti korumaktır (Malinowski, 1998, s. 28). İnsanoğlunun yazısız ilk yasaları olan tabuların da (Savaş, 2017, s. 163) mülkiyeti koruma işlevine haiz olduğu ifade edilebilir. Bir nesneyi tabu hâline getirmek, o nesneye sahibi dışında kimsenin dokunamadığı mistik bir enerjiyle donatmayı sağlar (Frazer, 2017, s. 29). Bu minvalde temelde korku ile kutsallığın bir sonucu olan tabuların, mülkiyeti oluşturan nesnelere veya varlıklar etrafında teşekkül ettiği söylenebilir (Savaş, 2021, s. 25). Çünkü kültürü oluşturan gelenekler, yaşamın diğer alanları ile etkileşim sonucu oluşur. Dolayısıyla geleneğin kültürel-ekonomik niteliği de bulunmaktadır. Geleneğin temellerinden biri olan kültürel-ekonomik boyut (Özdemir, 2018, s. 2), mülkiyetin de kültürden ayrı olarak düşünülemeyeceğini gösterir. Bu bağlamda Türklerin dünya görüşü, örf ve âdetleri gibi bir hayli unsuru muhtevasında barındıran Dede Korkut hikâyeleri, mülkiyetin kültürel yansımaları bakımından dikkat çekici örnekler içermektedir.

Dede Korkut hikâyeleri, Oğuz Türklerini konu edinen destani Oğuz hikâyeleri mecmuasıdır (Ergin, 2018, s. 1). Dede Korkut, sözlü ve yazılı yaratıcılığıyla bütün Türk dünyasını kapsayan bir kültür ve uygarlık teşekkül ettirme geleneğinin adıdır. Bu gelenek, bir uygarlık yaratmanın yanı sıra Türklerin geçmişten bu yana tecrübe ettiği

pek çok sosyokültürel öğeyi de beraberinde taşımıştır (Ekici, 2019, s. 17). Söz konusu olan bu öğeler arasında toplumsal hayatın temelini oluşturan mülkiyet kurumu da bulunmaktadır. Dede Korkut anlatılarında mülkiyete dair tespit edilen örnekler, mülki unsurlar ve mülki semboller olmak üzere iki ana başlık altında incelenmiştir.¹

1. Mülki Unsurlar

1.1. Beden

İnsanın mevcudiyetiyle birlikte sahip olunan ve dış faktörlere karşı muhafaza edilen ilk nesne beden olmuştur. Gelenek çerçevesinden bakılırsa beden ile ilgili oluşan çeşitli büyüsel ve tabusal pratikler, bu durumun bir göstergesi mahiyetindedir. İnsanı çeşitli etmenlerden korumak için teşekkül eden bu uygulamalar, vücut bütünlüğünü oluşturan bedenin şahsi mülkiyete konu olmasını da sağlamıştır (Savaş, 2021, s. 95-96). Dede Korkut anlatımlarında da bedenin korunmasına ve mülkiyetine ilişkin muhtelif örnekler mevcuttur. Bedenin mülkiyete konu olması ile ilgili karşımıza çıkan ilk hikâye *Duha Koca Oğlu Deli Dumrul*'dur.

Deli Dumrul, bir delikanlının ölümü üzerine Azrail'e karşı gelir. Canını almaya gelen Azrail'in karşısında hata yaptığını anlar ve bağışlanması için Allah'a yalvarır. Canının yerine can bulduğunda bağışlanacak olan Deli Dumrul, sırasıyla anne ve babasından can ister (Ergin, 2018, s. 177-180). Hikâyeden alınan bu kesit, şahsi mülkiyetin temeli olan bedeni korumayı ve sahip olunan ilk mülki unsuru devam ettirmeyi ifade eder. Ölümü ruhun bedenden ayrılması olarak gören anlayış, bedenin toprak olacağı ve dolayısı ile fiziki mevcudiyetinin ortadan kalkacağı düşüncesini taşır. Bu düşünce, mülki unsur olarak görülen bedenin ölümden korunması adına çeşitli pratikleri de beraberinde getirir. Hikâyenin devamında ise Deli Dumrul'un anne ve babasının canlarından vazgeçmemesi, bedenin özel mülkiyete konu olduğunu ifade etmek için yeterlidir.

Bedenin mülkiyete konu olduğu diğer bir hikâye ise Salur Kazan ile ilgilidir. *Salur Kazan'ın Yedi Başlı Ejderhayı Öldürmesi* başlıklı anlatıda Bayındır Han'a Salur'un ejderha olduğu haberi gelir. Oğuz beyleri, Kazan'ın ejderha olduğuna inanarak herkesi yutacağını düşünürler. Bu durum üzerine bir tepeye çıkıp onu ok yağmuruna tutarak öldürmeyi kararlaştırırlar (Ekici, 2019, s. 204). Burada da bedenin mülkiyete konu olduğu görülür. Kazan'ın kendilerini yiyeceği düşüncesi Oğuz toplumunu önlem almaya iter. Oğuzlar, bedenlerinin ejderhaya dönüşen Kazan tarafından yenildikten sonra yok olacağı gerçeğini kabullenemeyerek Kazan'ın şahsi mülkü ve varlığının somut bir nesnesi olan bedenini ortadan kaldırmanın tek çare olduğunu düşünerek öldürülmesini kararlaştırırlar. Yani kendi bedenleri yok olacağına Kazan'ın bedenini yok etmeyi düşünürler. Statü bakımından Bayındır Han'dan sonra gelen Kazan; Oğuzların en büyük savaşçısı, kâfirlerin en korkulu düşmanı (Ergin, 2018, s. 23) ve İç Oğuzların lideridir. Savaşlarda ön saflarda yer alan (Dursun, 2011, s. 115) Kazan'ın toplumsal ve askerî birçok katkısı olmasına rağmen Oğuz beyleri tarafından

¹ Dede Korkut anlatımlarında tespit edilen mülkiyete dair unsurlar, Hasan Savaş'ın *Tabu ve Mülkiyet İlişkisi Bağlamında Anadolu Sahası Türk Masalları* adlı eserindeki tasnif esas alınarak oluşturulmuştur.

öldürülmek istenmesinin sebebi mülkiyet ekseninde düşünülünce bedeni koruma güdüsünün bir sonucu olduğu anlaşılır.

1.2. Toprak

Yerleşik topluluklarda toprak mülkiyeti, kişinin toprağı elverişli hâle getirmesi yani emeğini katması etkenine bağlıdır. Birey veya gruplar, arazilere bina yapmak veya tarıma uygun hâle getirerek toprağı emeğini katmaya başladığında kişiye talep hakkı veren şahsi mülkiyet biçimleri ortaya çıkar (Özcan, 1998, s. 223-227). Göçebe topluluklarda ise toprak, hayvanlar üzerindeki özel mülkiyet ile otlak ve meralar üzerindeki toplumsal mülkiyet esası üzerine kuruludur. Fakat bazı topluluklarda otlak ve mera alanlarının özel mülkiyete geçiş eğilimi görülür (Khazanov, 2015, s. 228). Başlangıçta konargöçer yaşam tarzına göre hayatlarını idame ettiren Türklerde de toprak üzerinde bir müştereklik söz konusu olup yurt, yaylak ve kışlağın mülkiyeti bütün aşirete ait kabul edilir (Ziya Gökalp, 2015, s. 139). Türk kavimlerinin yurt ismi verdikleri vatanlarının ayrı kabilelerin ve ailelerin mülkiyetinde olduğu bilgisi de Çin kaynaklarında geçmektedir (Togan, 2019, s. 136). Bu minvalde Türklerde toprak mülkiyetinin kamu ve şahsi mal olarak iki grupta yer aldığı söylenebilir. Ancak kamu malı olan toprak, genellikle devlet yöneticilerinin tekeline hizmet etmiş ve onların özel mülkü sayılmıştır (Savaş, 2021, s. 99-100). Nitekim Dede Korkut hikâyelerinde Bayındır Han'dan ava gitmek için izin alınması, kamu malı olan toprağın aynı zamanda Bayındır Han'ın şahsi mülkiyetinde olduğunu gösterir. Böylece av alanlarının da özel mülkiyete konu olduğu görülür (Özcan, 1988, s. 222-223).

Geleneksel toplumlarda av, farklı işlevleri kendinde barındıran kutsal bir ritüel olarak kabul edilmektedir. Bir tür geçiş evresi olan av, avcının yeni kimlik kazanımına olanak tanır. Bunun yanında av ritüeli, çocukluğun bitip yetişkinliğin başlangıcına da işaret eder. Dirse Han Oğlu Boğaç Han hikâyesinde de bu durumun izlerine rastlanılır. Bayındır Han'ın boğasını yendikten sonra kendisine ad, at, beylik ve kırk yiğit verilen Boğaç Han, babası Dirse Han'a alternatif bir iktidar oluşturmaya başlar (Çelik, 2019, s. 84). Bu durum erkler çatışmasını da beraberinde getirir. Nitekim Dirse Han, oğlunun kendisinden habersiz ava çıktığını öğrendiğinde Boğaç Han'ı öldürmek ister (Ergin, 2018, s. 84). Hikâyeden anlaşıldığı üzere Boğaç Han, yanında babası olmadan ava gidemez (Gökyay, 2006, s. 1035). Bu örnekten hareketle Oğuz toplumunda av alanlarının kamu mülkiyeti kapsamında olmadığı ve kamu mallarının mülkiyetini elinde bulunduran yönetim erkinin tekelinde bulunduğu anlaşılır. Yani Dirse Han'ın mülkiyetinde bulundurduğu av alanında Boğaç Han'ın izinsiz avlanması onun ölüm ile cezalandırılmasına sebep olur. Bu durum toprak ile iktidar arasında bir bağ olduğunu ve toprağın mülkiyetinin yöneticilerin elinde bulunduğunu gösterir.

Toprak mülkiyeti *Duha Koca Oğlu Deli Dumrul* hikâyesinde de karşımıza çıkar. Deli Dumrul'un bir kuru çay üzerine köprü yaptırarak geçenden otuz üç akça, geçmeyenden kırk akça alması (Ergin, 2018, s. 177) sahip olduğu mülki unsura işaret eder. Hikâyenin bütününe bakıldığında Deli Dumrul'un kuru çay üzerine köprü yaptırması, sembolik bir durumu yansıtır. Ancak farklı metotlar ile bakılan bir metin, birbirinden ayrı sonuçlar ortaya çıkarabilir. Bir cümle gibi bir metin de sonsuza doğru yolculuk içinde çözümlenebilir (Önal & Dursun, 2022, s. 5). Nitekim mülkiyet

ekseninde bir okuma yapıldığı için duvarlar, teraslar ve su kanalları, arazinin bölünmesini cisimleştiren ve (Earle, 2013, s. 91) kişinin şahsi mülkiyetini gösteren inşalar olarak değerlendirilmiştir. Deli Dumrul'un da yaptırdığı köprüden belli bir fiyat karşılığında insanları geçirmesi, o yerin özel mülkiyete konu olduğunun bir göstergesidir.

Toprak mülkiyeti *Begil Oğlu Emren* boyunda da görülür. Emren, kâfirlere tutsak olan babasını kurtardıktan sonra yaylak sahibi olur (Ergin, 2018, s. 224). Emren'in kahramanlık göstererek babasını kurtarması, mülkiyet hakkını doğurmuştur. Anlatılarda karşımıza çıkan engeller, kahramanın tamamlamak zorunda olduğu erginlenme sınavıdır. Bu engeller, kahraman tarafından aşılnca yeni bir statü elde edilir (Savaş, 2021, s. 51). Emren de babasını esaretten kurtararak erginlenme sınavını başarıyla tamamlamış ve yeni bir statü elde etmiştir. Statü kazanımı ise beraberinde Emren'in özel mülkiyetine tahsis edilen toprağa sahip olmasını sağlamıştır.

1.3. Ev/Çadır/Otağ

İnsanın faaliyetleri ile ilgili özel bir yere sahip olan ev, kültürün yoğunlaştığı bir mekân olarak karşımıza çıkar (Lvova, Oktyabrskaya, Sagalayev & Usmanova, 2013b, s. 69). Kültür aktarımının bir mekânı olan ev, konargöçer Türklerde *yurt* adı verilen çadırlara karşılık gelir (Ögel, 1985b, s. 1).

Türk düşüncesinde kutsiyet içeren mekânların bir ruhu veya iyisi olduğu inancı mevcuttur (Peker, 2016, s. 186). Bu inançtan dolayı kadın, evi temiz tutmak zorundadır. Aksi takdirde evin iyisi rahatsız olur. Ev etrafında teşekkül eden bir diğer inanç ise eşiktir. Kutsal kabul edilen eşik, evi taarruzdan koruyan ve mülkiyet hakkını temin eden sınırdır (Ziya Gökalp, 2015, s. 230; Ziya Gökalp, 2018, s. 40-41). Ayrıca eşğin bir tabu olarak kabul edilmesi ve yabancıların izin almadan eşikten geçememesi gibi durumlar, evin Türkler için özel mülkiyet kapsamında değerlendirildiğini gösterir (Savaş, 2021, s. 103). Dede Korkut hikâyelerinin muhtevasında da ev, mülki bir unsur olarak sıkça karşımıza çıkar. Hikâyelerde bu unsurla ilgili olarak Bayındır Han'ın *ağ otağ*, *kızıl otağ* ve *kara otağ* kurdurması; Salur Kazan'ın *kara yerin üzerine toksan başlı ban evlerin diktirmesi* yine Salur Kazan'ın *otağlar ve gök alan görklü çemene çadır diktirmesi* (Ergin, 2018, s. 78-157) örnekleri geçer. *Duha Koca Oğlu Deli Dumrul*, *Kanlı Koca Oğlu Kan Turalı*, *Basat'ın Tepegöz'ü Öldürmesi*, *Uşun Koca Oğlu Segrek*, *Salur Kazan'ı Oğlu Uruz'un Tutsaklıktan Çıkarması* ve *İç Oğuz'a Taş Oğuz'un Asi Olup Beyrek'in Ölmesi* adlı hikâyeler hariç diğer anlatılar, Bayındır Han'ın ya da Salur Kazan'ın ak otağını yeryüzüne diktirmesi ile başlar. Bayındır Han ve Salur Kazan'ın hiyerarşik yapıda en üst mertebede olmaları Oğuz toplumunun onların yeryüzüne diktirdikleri otağa göre konumlanmalarını sağlamıştır. Yani hem Bayındır Han hem de Salur Kazan'ın diktirdikleri otağ, uçsuz bucaksız bozkırda Oğuzlar için bir *axis mundi* özelliği taşır. *Axis mundi*, gök çıkırığı anlamına gelen ve analogik olarak göğü tuttuğuna inanılan bir direk olarak düşünülür (Eliade, 2017, s. 31-40). Bu düşünce tarzı Türkistan bozkırlarında yaşayan muhtelif Türk halklarında da görülür ve gök kubbe, bir çadır olarak algılanır. Gökyüzü çadırını göğün ortasında orta direk gibi tutan Kutup Yıldızı parlar. Bu yıldız bozkırda yaşayan Türkler *Demir Kazık* adını verir. Yurt adı verilen çadırın tepesindeki duman boşluğu, gök çıkırığı olarak tasavvur edilir. Dolayısıyla

konargöçer toplulukların yurt adını verdikleri çadır, mikrokozmos olarak evreni simgeler (Eliade, 1999, s. 291-298).

1.4. Hayvan Sürüleri

Tarihsel ve sosyolojik anlamda mülkiyetin ilk büyük dönüşümü hayvanların evcilleştirilmesi ile olmuştur. Bireyler, evcilleştirdikleri hayvanları çitle çevrili özel mülkleri olan ağıllara koymuş ve bu sürüleri şahsi mülkleri hâline getirmişlerdir. Hayvan sürülerinin çoğalması ile birlikte mal fazlası verilmeye başlanmış ve bu fazla mallar takas yolu ile muhtelif mal kazanımını da beraberinde getirmiştir. Bu sayede maddi olarak zenginliğin ve refahın gelmesi, toplumun geri kalanından bir adım öne geçmeyi başaran yöneticiler sınıfını doğurmuştur. Bu durum ağalık ve kölelik sistemlerinin teşekkülüne de zemin hazırlamıştır. Genel olarak bakıldığında Türklerin konargöçer hayat yaşamaları ve hayvan sürülerine sahip olmaları mülkiyetin büyük dönüşüm evresinin daha net anlaşılmasına zemin hazırlamıştır.

Türkçede *sürü* kelimesini karşılayan en eski söz *yılkı* kavramıdır. Esas manası canlı ve hayvan olan yılkı sözü, Göktürk yazıtlarında *tamgalıg yılkı* yani *mülkiyeti belirtilmiş sürü* olarak geçer. Bilindiği üzere Eski Türklerde herkes malını, şahsının sembolü olan ve mülkiyeti ifade eden damga ile göstermiştir. Bu sayede Türk töresi ve kanunları dışında hiç kimse bu mallara sahip olamamıştır (Ögel, 1985a, s. 29; Ögel, 2001, s. 204). Bu durum, konargöçer hayat tarzını benimseyen Türklerin sosyoekonomik durumlarına da doğrudan etki etmiştir. 10-13. yüzyıllar arasında Oğuz ve Türkmen boylarının ana meşgalesi hayvancılık olmuştur. Oğuz ve Türkmen boylarının güdülen hayvan sürüleriyle hayatlarını idame ettirmesinin temel nedeni bozkır coğrafyasının getirmiş olduğu zorluklardır. Oğuz ve Türkmenlerin yarı göçebe ve gütmeye dayalı hayvancılığa dayalı endüstrileri genelde süt, yün ve et tedarik etmeye yönelik olmasının yanında ticari amaçlar için de kullanılmıştır (Agacanov, 2010, s. 130-139). Görüldüğü gibi Türk tarihinin her devrinde hem taşınır hem de taşınmaz mallar üzerinde mülkiyet hakkı kurulmuştur (Eröz, 1977, s. 17). Konargöçerlikten yerleşik hayata geçiş eseri olan Dede Korkut anlatılarında da beylere ait büyük ağılların olduğu görülür.

Begil Oğlu Emren'in anlatısında "Kara koçı yüğrük atdan tavla virdi." ve *Uşun Koca Oğlu Segrek* boyunda "Tavladan bir şahbaz at çıhardı." (Ergin, 2018, s. 224-228) ifadeleri, hayvan sürülerinin Dede Korkut anlatımlarında mülkiyete konu olduğunu göstermektedir. Bunların yanında bir diğer örnek, *Salur Kazanın Evinin Yağmalanması* adlı hikâyede teşekkül eder. Salur'un evini yağmalayan Şekli Melik, Salur'un *tavla tavla şahbaz atlarına* ve *katar katar kızıl develerine* el koyar (Ergin, 2018, s. 96). Anlatıda geçen bu ifadeler, hayvan sürülerinin şahsi mülkiyete konu olduğunu açıkça göstermektedir. Hayvan sürüleri olarak tavla tavla atlar, develer ve koyunlar *Kam Pürenin Oğlu Bamsı Beyrek* boyunda da geçer. Bay Püre Bey, Deli Karçar'ın isteklerini yerine getirmek için tavla tavla atlarından bin aygır, develerinden bin buğra ve koyunlarından bin koç seçer (Ergin, 2018, s. 128). Deli Karçar'ın Banu Çiçek için talep ettiği başlık parası, mülkiyet takasını gösteren sosyal bir işleve sahiptir. Bamsı Beyrek'in babası Bay Püre Bey, Banu Çiçek'i gelin olarak alabilmek için hayvan sürülerinden bin aygır, bin deve, bin de koç vermek zorundadır. Kalının ödenmesi ile birlikte Deli Karçar'ın mülkiyetinde olan

Banu Çiçek, Bamsı Beyrek'e verilir. Anlatmada kadının mülkiyete konu olması Oğuzların ataerkil bir toplumsal yapılanmaya sahip olduklarını gösterir.

1.5. Kadın

Geçmişten günümüze değin kadına hem mitik hem de gerçek manada çeşitli roller atfedilmiştir. Bununla birlikte kadın, ataerkil toplumlarda erkeğin tamamlayıcısı olarak düşünülmesinin yanı sıra mülkiyet ilişkilerine de konu olmuştur (Savaş, 2021, s. 105). Kadının bir mülki unsur olarak Dede Korkut Hikâyelerine de yansması ilk olarak *Salur Kazanın Evinin Yağmalanması* anlatısında karşımıza çıkar.

Burla Hatun'a kadeh sundurmak isteyen Şöklü Melik, esir olarak aldığı kadınlar arasında hangisinin Burla Hatun olduğunu bulmak için Uruz'un eti ile kavurma yapıp kadınlara yedirmeye niyetlenir. Bunu duyan Burla Hatun, Uruz'a durumu anlatır ve ne yapması gerektiğini sorar. Uruz annesine hiddetli bir şekilde:

Ağzun kurusun ana, dilün çürisün ana, ana hakkı Tanrı hakkı degülmiseydi kalkubanı yirümden turayidüm, yakan ile boğazundan tutayidüm, kaba ökçem altına salayidüm, ağ yüzünü kara yire depeyidüm, ağzun ile burnundan kan şorladayidüm, can tatlusın sana göstereyidüm, bu ne sözdür sakın kadın ana menüm üzerime gelmeyesin, menüm için ağlamayasın, ko beni kadın ana çengele ursunlar, ko etümden çeksünler, kara kavurma itsünler kırk big kızınun önine iletsünler, anlar bir yidüğünde sen iki yigil seni kâfirler bilmesünler, tuymasunlar, atam Kazan namusını sımayasın, der (Ergin, 2018, s. 107).

Uruz'un annesine karşı sarf ettiği bu sözler, kadının mülki bir unsur olarak algılandığını gösterir. Kadının bedeniyle özdeşleşen namus kavramı, biyoiktidar vasıtası olarak bedeni disipline edici bir norm olarak görülse de (Yolcu, 2014, s. 214) kadını eşinin egemenliği altına sokan kültürel bir unsur olmuştur (Savaş, 2021, s. 106). Uruz hem babasının namusunu hem de mülki bir değer olarak görülen kadını, beddualar aracılığıyla korumuştur. Nitekim sözün metafor değil gerçek olarak algılanması, onun gerçekliğe dönüşme potansiyeline sahip olduğuna inanılması ve yaratılışın temelini oluşturan şeyin söz olduğu inancından dolayı (Keskin, 2020, s. 58) bedduaların ilkel hukuk açısından bir yaptırım gücü bulunmaktadır. Bu sebeple antik çağlardan başlayarak toplumsal kontrol aracı olarak bireysel mülkiyetin korunması adına beddualardan faydalanılmıştır (Savaş, 2022, s. 115-128).

Beddua ile kadının aidiyetini koruma işlevi ayrıca *Kam Püre Oğlu Bamsı Beyrek* hikâyesinde de yer alır. Yalancı oğlu Yaltacuk ile Banu Çiçek'in düğününde Uruz, Yigenek, Şir Şemseddin ve Delü Karçar ok atar. O sırada ozan kılığında düğüne gelen Beyrek, ok atan herkesi överken Yalancı oğlu Yaltacuk'a "Güyegü atsa elün kurusun parmahların çürisün." şeklinde beddua eder (Ergin, 2018, s. 142-143). Bamsı Beyrek, mülkiyeti kendine ait olan zevcesi Banu Çiçek'i Yalancı oğlu Yaltacuk'un elinden almak için beddua eder.

Felicien Challaye, şahsa ait olan şeyler arasında kadının da bulunduğunu belirtir. Challoye'ye göre evlenme, mistik anlamıyla kadının bir erkeğe ait olduğunu ifade eder. Bir başka ifadeyle kadın, evlendikten sonra diğer erkekler için tabu hâline gelir. Her ne kadar eşler arasında bir müştereklik varsa da kadın daima kocasına bağlıdır. Erkek

ölmüş olsa bile bu ortaklık devam eder (1969, s. 15-16). Banu Çiçek'in de on altı yıl boyunca Beyrek'i beklemesinde söz konusu olan ortaklık geçerlidir. Çünkü kadın üzerinde kocanın egemenliği devam ettiği için tabu hâline gelir.

Kam Püre Oğlu Bamsı Beyrek anlatısında kadının mülkiyete konu olduğu bir diğer örnek ise Deli Karçar'ın kız kardeşi için bin koyun, bin aygır, bin buğra ve bin de pire istemesidir (Ergin, 2018, s. 117). Çeyizin yanı sıra (Reed, 1985, s. 66) kalın, başlık parası, süt parası ve mihr, kadının kocasının mülkiyetinde olduğunu gösteren kültürel uygulamalardır (Savaş, 2021, s. 106).

Dede Korkut'ta kadın mülkiyeti ile ilgili bir diğer örnek ise *Salur Kazan'ın Yedi Başlı Ejderhayı Öldürmesi* hikâyesinde karşımıza çıkar. Anlatıda geçen "Padişah kızı Burla Hatun'u ödül olarak kazanan Kazan idim." ifadesi (Ekici, 2019, s. 191), kadının Oğuz toplumunda evlenmeden önce ailenin, evlendikten sonra ise kocanın mülkiyetinde olduğuna işaret eder.

1.5. Çocuk

Bir cemiyetin en küçük parçası olan ailenin güvencesi ve soyun devamı çocuktur. Ataerkil toplumlarda çocuklar, babanın soyuna mensup olur ve malların çoğu erkek çocuğa miras bırakılır. Malların sürekliliğini sağlayan çocuk, aynı zamanda aile içinde bir mülk konumundadır (Savaş, 2021, s. 109). Nitekim Uygurların vesikaları incelendiğinde çeşitli ihtiyaçların karşılanması için oğul satışlarının yapıldığı ya da çocuğun rehin olarak verildiği görülür (İzgi, 1987, s. 89-95). Bir mal karşılığında rehin olarak bırakma ya da satma, çocuğun mülkiyet olarak nitelendirildiğini gösterir. Dede Korkut Hikâyelerinde de çocuk mülki bir unsur olarak dikkat çeker. Oğuzlarda erkek evlat sahibi olmak, kişiye saygınlık kazandırır (Harmancı, 2012, s. 10). Nitekim *Dirse Han Oğlu Boğaç Han* hikâyesinde çocuksuzluğun getirmiş olduğu mülki yoksunluk toplum tarafından uğursuzluk olarak düşünülmüş ve Dirse Han, mevki bakımından yüksek olsa dahi kara otağa oturtulmuştur (Ergin, 2018, s. 79-81). Söz konusu olan yoksunluğu gidermek adına Dirse Han'ın toy düzenlemesi, açları doyurması, borçluları borcundan kurtarması doğum öncesi yapılan ritüeller olarak düşünülebileceği gibi mülki bir kazanç sağlamak için yapılan uygulamalar olarak da değerlendirilebilir.

Kam Pürenin Oğlu Bamsı Beyrek hikâyesinde Kam Püre, Bayındır Han'ın meclisinde erkek çocuğa sahip olmadığından dolayı tahtı, tacı ve yurdu için endişelenir. Ayrıca hikâyede geçen "Oğul, dünlüğü altun ban ivümün kabzası oğul/ Kaza benzer kızımın gelinümün çiçeği oğul/Görür gözüm aydını oğul/Tutar bilüm kuvveti oğul." (Ergin, 2018, s. 116-151) ifadelerinden hareketle çocuğun özel yükümlülükleri olan ve mallarda olduğu gibi saygınlık kazandıran bir araç olarak (Benedict, 1998, s. 248) görüldüğü söylenebilir. Dede Korkut hikâyelerinde çocuk, babasının tahtı ve tacını devralarak aile mülkünün devamlılığını sağlar. Bu açıdan çocuk, mülkiyeti sağlamaştıran ata toprağının koruyucusudur.

Kazılık Koca Oğlu Yigenek hikâyesinde, Oğuz ilinde Yigenek'e babasının tutsak olduğunun söylenmesinin yasaklanması, *Basat'ın Tepegöz'ü Öldürmesi* anlatısında Basat'ın Tepegöz'ü öldürmek için yola çıktığında babasının "Oğul ocağum issüz koma, kerem eyle, varma" diyerek oğluna engel olmak istemesi, *Salur Kazan'ı Oğlu Uruz'un*

Tutsaklıktan Çıkarması adlı boyda ise Uruz'un babasını Bayındır Han olarak bilip büyümesi (Ergin, 2018, s. 200-239) ocağın devamını sağlayan çocuğu korumak adına alınan önlemler olarak düşünülebilir. Erkek çocuğun soy devamlılığını sağlayıcı bir unsur olarak düşünülmesi Oğuzların ataerkil bir yapıya sahip olduğunu da gösterir.

2. Mülki Semboller

2.1. Ad

Belli uygulamalarla sahip olunan ve şahsi mülk olarak değerlendirilen ad (Benedict, 1998, s. 193), kişinin kültür dünyasına kazandırılması bakımından büyük bir önem arz eder. Epik geleneğe yeniden doğuş anı olarak ifade edilen ad alma, kahramanın statü değişimi ve onun varoluştan çıkmasını sağlayan maddi bir değere sahiptir. Ayrıca bireyin farklılığını vurgulayan ve bir simge olan ad, kişinin mülkü olarak görülür (Lvova vd., 2013a: 185-187). Çünkü mitsel düşüncede bir kişinin benliği; adına bağlıdır. Ad yalnızca bir simge değil, bireylerin kişisel özelliklerinin ve mülkiyetlerinin bir parçasıdır (Cassirer, 2018, s. 61). Dede Korkut hikâyelerine de bu yönde bakıldığında ad alma, bireyin göstereceği kahramanlığa bağlıdır. Dirse Han'ın oğlu, bir boğa ile dövüşüp onu öldürdükten sonra *Boğaç* adını almıştır. Bay Büre Bey'in oğluna bezirgânların malını soygunculardan kurtarması üzerine *Bamsı Beyrek* adı verilmiştir. Aruz Koca'nın oğlunu ise aslan emzirdiği için Korkut Ata, *Basat* adını koymuştur (Gökyay, 2006, s. 1096). Ayrıca hikâyelerde ad alan kişi, yeni bir statü kazanarak kendi mülkiyetinin sahibi olur. Yani kahramanlık gösterildikten sonra çocuğa ad ile birlikte beylik verilir.

Oğuz toplumunda insanlar, diğer toplumlarda olduğu gibi doğumla birlikte fiziki ve biyolojik bir varlık olarak dünyaya gelirler. Ancak toplum, henüz onları kabullenmemiştir. Oğuzların bir kişiyi sahiplenebilmesi için o kişinin göçebe kültürüne uygun tip özelliklerine kavuşması yani mensubiyet şuuru kazanması ve alp olması beklenir (Duymaz, 1988, s. 41-42). Ancak Uruz'un on altı yaşına gelmesine karşın bu kazanımları elde edemediği için ad alamaması, Kazan Bey'i ölümünden sonra tahtını oğluna vermemeleri hususunda kaygılandırmıştır (Ergin, 2018, s. 156). Çünkü ad, kişinin bağlı bulunduğu topluluk tarafından bir birey olarak değerlendirilmesini sağlar. Bu nedenle aile içerisinde mülkiyet kazanımı ile toplum içerisinde statü kazanımının yolu ad alma ile imkân bulmuştur. Şahsi mülkiyetin kapılarını aralayan ad (Savaş, 2021, s. 119), Dede Korkut hikâyelerinde bireyin kendi çabası sonucu kazandığı ilk mülki sembol olarak görülür ve bireyin bu mülki kazanımı elde etmesi göstereceği kahramanlığa bağlıdır. Bunun yanı sıra ad alan çocuklar, artık ailenin mülkü olmaktan çıkarak kendi topraklarının, beyliklerinin, mallarının ve kişiliklerinin sahibi olurlar.

Dede Korkut hikâyelerinde adın saygınlığını korumak için yapılan çeşitli eylemler de mevcuttur. Dirse Han'ın oğlunu öldürmek istemesi, Salur'un çobanı bir ağaca bağlayarak tek başına kâfirin yurduna gitmesi (Ergin, 2018, s. 84-105) ve ejderhanın heybetinden gözü bulan Kazan'ın gözünü oymak isterken "Eğer ben kendi gözümü oyarsam, Kazan ejderhayı görünce korkusundan başka bahane bulamayıp gözlerini çıkarmış derler." diye düşünüp vazgeçmesi (Ekici, 2019, s. 203) kişilerin adlarına leke gelmemesi ve mülki bir sembol olan adın korunması için yaptıkları eylemlerdir. Adın

korunması esasen statünün korunmasını ifade eder. Bireyin toplum içinde statü elde etmesi ad kazandığında yaptığı kahramanlığın bir sonucudur. Adın kazanımı ile birlikte birey, hem kişilik hem de statü elde etmiş olur.

2.2. Orun-Ülüş

Türklerin soy teşkilatında önemli rol oynayan esaslardan biri, kabilelere mensup şahısların düzenlenen ziyafet meclislerinde işgal edecekleri orun-mevki meselesidir. Bu yüzden kurultaylarda kabilelerin orunları kesin bir şekilde belirli kaidelere göre düzenlenmiştir. Her orunun da kendine ait ülüşü vardır. Ülüş, kesilen hayvanın mevkilere göre paylaşılmasını ifade eder (İnan, 2020, s. 241-251). Dede Korkut hikâyelerinde de orun ve ülüş, Türk ananelerine uygun bir şekilde düzenlenmiştir. Divanlarda her beyin orunu rütbesine göre oluşturularak beylerbeyinin sağ yanında oturanlara sağ beyler, sol yanında oturanlara sol beyler denilmiştir (Ergin, 2018, s. 26).

Dirse Han Oğlu Bogaç Han anlatısında Bayındır Han'ın bir yere ağ otağ, bir yere kızıl otağ, bir yere kara otağ kurdurması ve oğlu olanı ağ otağa, kızı olanı kızıl otağa, oğlu kızı olmayanı kara otağa kondurup kara koyun yahnisinden önüne getirtmesi (Ergin, 2018, s. 79) orun-ülüş hakkını açıkça göstermektedir. Kara keçe, seçilmemiş yünden yapılıp ve yoksulların çadırı kara keçeyle kaplanır (Tezcan, 2018, s. 67). Ancak Dede Korkut hikâyelerinde kara otağ ve kara keçe, sadece varlıksal bir yoksulluğu ifade etmemektedir. Hikâyede kara otağ, çocuğu olmayan kişilerin oturduğu mevkiyi sembolize eder. Buna göre Oğuzlarda orun ve ülüş hakkını belirleyen kaidelerin başında çocuk gelmektedir. Toylarda Oğuz beylerinin orun ve ülüşü, mülki bir unsur olan çocuğa göre düzenlenmiştir. Bu durumdan hareketle mülkiyeti sağlamlaştıran ve ata toprağının koruyucusu olan çocuk, aynı zamanda beylerin mevki ve ülüşlerini de belirleyen mülki bir unsur olmuştur.

Orunun Dede Korkut hikâyelerinde mülkiyete konu olduğu bir diğer hikâye ise *Uşun Koca Oğlu Segrek*'tir. Anlatıda Egrek, Kazan'ın önünde otururken Ters Uzamış'ın "Uşun Koca oğlu bu oturan bigler her biri oturduğu yiri kılıcı ile etmeği ile alupdur, mere sen baş mı kesdün kan mı tökdün aç mı toyurdun yalıncağ mı tonatdun" demesi (Ergin, 2018, s. 225) orunu belirleyen bir diğer kaidenin hüner ve erdem göstermek olduğunu ifade eder. Hüner kavramı ile baş kesip kan dökmek, erdem kavramı ile de aç doyurup çıplak giydirmek fiilleri anlatılır (Duymaz, 1998, s. 41).

2.3. Kalın

Kalın veya başlık parası, Türk aile hukukunun temelini oluşturur. Kız ailesine ödenen malı ifade eden kalın, kadının artık erkek ailesinin malı olduğunu (Ögel, 2001, s. 256) gösteren bir ananedir. Kâşgarlı Mahmud'un *Dîvânü Lugâti't- Türk* adlı eserinde *kalınğ* terimi çeyiz anlamında verilmiştir (2018, s. 371). Bütün Türk dillerinde ortak bir kelime olan kalın, Kırgız ve Başkurlarda *süyek satımı*, Yakutlarda ise *sulü* olarak geçer (İnan, 2020, s. 347) Türk evlenme geleneği içerisinde köklü geçmişe sahip olan kalın uygulaması Deli Karçar'ın Banu Çiçek için bin koyun, bin aygır, bin buğra ve bin de pire istemesi (Ergin, 2018, s. 117) örneğinde görülür. Bahsi geçen örnek, kadının gelenek içerisinde bir mülkiyet olarak algılandığının göstergesidir. Bu bağlamda mülki bir unsura işaret eden kalın, kadının Dede Korkut hikâyelerinde özel mülkiyete konu olduğunu niteleyen bir semboldür.

2.4. Vergi, Diyet

Kamu hizmetine harcanmak için hükümetin doğrudan veya dolaylı yoldan topladığı para (TDK, 2019, s. 2479) anlamına gelen vergi, grupların ekonomik güçlerine göre tahsil edilir (Weber, 2012, s. 475). Bireylerin sahip oldukları mülklerin birer simgesi (Savaş, 2021, s. 123-125) olan vergi, Dede Korkut hikâyelerinden *Duha Koca Oğlu Deli Dumrul* ve *Begil Oğlu Emren* anlatısında karşımıza çıkar.

Deli Dumrul, kendi himayesinde olan köprüden geçenden otuz üç akça, geçmeyenden kırk akça alması, Begil Oğlu Emren hikâyesinde Bayındır Han'a dokuz tümen Gürcistan'ın haracı olarak bir at, kılıç ve çomak getirilmesi (Ergin, 2018, s. 177-216) vergi uygulamasına bir örnek teşkil eder. Deli Dumrul köprüünün kullanımı için geçenlerden belli bir ücret talep ederek kişileri vergiye tabi tutmuştur. Özel mülkiyetin varlığına işaret eden vergi, Dede Korkut anlatılarında toprak mülkiyetinin sembolü olarak yer alır.

İslam hukukuna göre öldürme ve yaralamalarda suçlunun tazmin etmek zorunda olduğu mal veya para, kefare, kan parası (TDK, 2019 s. 684) anlamına gelen diyet terimine gelenek çerçevesinde bakıldığında anlam genişlemesine uğradığı görülür. Hayırlı bir habere karşılık olarak istenen diyet, Dede Korkut hikâyelerinde bir emeğin bedeli olarak verilen kefare, olarak geçer. *Begil Oğlu Emren* hikâyesinde sınır bekçiliği yapan Begil'e Bayındır Han tarafından yahşi at, yahşi kaftan harçlık verilmesi (Ergin, 2018, s. 216) ve *Salur Kazan'ın Yedi Başlı Ejderhayı Öldürmesi* anlatısında Kazan'ın padişah kızı Burla Hatun'u ödül olarak aldığını ifade etmesi (Ekici, 2019, s. 191) diyet uygulamasının bir sonucudur. Emren'in sınırda uç beyliği yapması karşılığında mal-mülk alması, Kazan'ın siyasi-idari başarılarının karşılığında ise Burla Hatun'u alması emek karşılığında ödenen diyetlerdir.

2.5. Potlaç

Potlaç, bir şef tarafından rakibini küçük düşürmek, tahakkümü altına almak ve ona meydan okumak için değerli eşyaların sunulduğu görkemli bir törendir. Ayrıca potlacı düzenleyen şef ya da kişi, malların harcanması yoluyla mevki kazanır (Bataille, 1999, s. 103-108). Potlacı düzenleyen kişi kadar potlaca çağrılan kişiler de büyük bir onur kazanır. Ancak her konuk çağrıldığı törene karşılık, kendisi de bir potlaç düzenlemek zorundadır. Çünkü kim daha çok mal verir ise o diğerlerinden daha çok onur kazanır. Bir başka ifade ile potlacı düzenleyen kişi, şöleden sonra ne kadar yoksul düşerse onuru o kadar yükselir. Diğerleri üzerinde bir üstünlük kurmayı sağlayan potlaç (Güvenç, 1979, s. 237) statüyü sağlamlaştıran bir şölemdir.

Dede Korkut anlatılarında ise *toy* olarak karşımıza çıkan potlaç, çeşitli vesilelerle düzenlenen zengin ziyafetlerdir. Anlatılarda çocuğa ad verildiğinde, akından zaferle döndüğünde ve düğünlerde toylar düzenlendiği görülür (Gökyay, 2006, s. 1105). On iki anlatının sekizi potlaç törenlerinden biri -ağırlıklı olarak yemek verme- ile başlamış; on iki anlatının on ikisi de bu törenlerden biriyle bitirilmiştir. Sadece beşinci, altıncı, sekizinci anlatı şölen ya da tören sahneleriyle başlamaz. On ikinci anlatı ise Salur Kazan'ın Dış Oğuz beylerini çağırmadan yaptığı evini yağmalatma töreniyle başlar ve bu yüzden Dış Oğuzların tepkisini alır. Bu olayın sonucunda Dış Oğuz, İç Oğuz'a düşman olur; başta Bamsı Beyrek olmak üzere Aruz Koca ve birçok kişi yaşamını

yitirir. Salur Kazan, bu davranışı sonunda hem inançlısı Beyrek'i hem dayısı Aruz Koca'yı kaybeder hem de saygınlığı zedelenmiş olur (Deveci, 2016, s. 131). Salur Kazan'ın diğer beyler arasında egemenliğinin devam etmesi için düzenlediği ziyafetler, onun tahakkümünü kuvvetlendiren (Ziya Gökalp, 2015, s. 159) bir gelenek olarak tezahür eder. On ikinci hikâyedeki olay dizgisinden hareketle potlacın hâkimiyet ve üstünlük kurma fonksiyonlarının yanı sıra sınıfsal yapının oluşmasını sağlayan bir işlevinin olduğu da anlaşılır (Savaş, 2021, s. 57-58). Özellikle yönetici sınıfa mensup olanların düzenlediği ziyafetler, onların otoritesini ve itibarını sağlamlaştırmanın yanında mülki haznelerinin zenginliğini de diğerlerine gösterme fırsatı bulduğu kültürel bir sembol olarak karşımıza çıkar.

Sonuç

Toplumsal hayatın bir parçası olan mülkiyet olgusunun hem hukuki hem de ekonomik boyutu bulunmaktadır. Bunların yanında mülkiyetin kültürel bir tarafının da bulunduğu göz ardı edilemez. Kolektif bellek tarafından teşekkül ettirilen kültürel normlar, mülkiyet olgusunu şekillendiren değerler bütünüdür. Bu bağlamda Dede Korkut hikâyelerine yansımış olan mülkiyet ile ilgili örüntüler, mülkiyetin sosyokültürel değerlerden ayrı düşünülmeceğini göstermiştir.

Hikâyelerde beden, toprak, ev, hayvan sürüleri, kadın ve çocuk olmak üzere altı adet mülki unsur tespit edilmiştir. Ataerkil yapının bir sonucu olan kadın mülkiyeti, hikâyelerde örneği en fazla olan ve genellikle namus telakkisiyle ilişkilendirilen bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır. Hikâyelerde yoğunluk arz eden bir diğer mülki unsur, çocuktur. Toplumun geleceği adına değerlerin aktarımını sağlayan çocuk, aile mülkiyetinin sürekliliğini temin eden baba toprağının koruyucusu olmuştur. Üçüncü olarak ise ev ve hayvan sürüleri karşımıza çıkar. Hikâyelerde geçen otağ, ban evler ve çadır, özel mülkiyet kapsamında değerlendirilen unsurlardır. Tavla tavla şahbaz atlar ve katar katar kızıl develer şeklinde geçen hayvan sürüleri, hem konargöçer yaşamın temel geçim kaynağı hem de başlık parası ve diyet için ödenen mallar arasında yer almaktadır.

Tespit edilen bu unsurların bir mülkiyet olduğuna işaret eden semboller ise ad, orun-ülüş, kalın, diyet-vergi ve potlaç olarak beş ana başlık altında incelenmiştir. Ad, çocuğun mülkiyetine işaret eden ve bireyin kendi çabası sonucu kazandığı ilk mülki sembol olarak görülür. Kişinin sosyal statüsünü gösteren orun, Oğuzlar için mülkiyetin kültürel bir sembolü olmuştur. Kadın mülkiyetinin bir göstergesi olan kalın ise mülki kazanımın bir diyeti olarak anlatılarda karşımıza çıkar. Özel mülkiyetin varlığını ispatlayan vergi ise toprak mülkiyetinin bir sembolü olarak yer alır. Söz konusu olan mülki unsur ve semboller, kültürel ve sosyal yapı ekseninde şekillenerek bir süreklilik arz etmiştir.

Extended Abstract

The property that appears in every stage of social life, refers to the rights of individuals over assets. These rights determined by the property establishment have both a legal and an economic aspect. However, it can be stated that property has a cultural aspect as well as economic and legal ones. To explain the cultural dimension of

property with an example, making that area untouchable by means of taboo and curse to protect one's land constitutes the cultural aspect of the property.

The oral culture created by the collective memory is a set of values that shape the property phenomenon. In this context, the stories of Dede Korkut which contain many elements such as the worldview, customs, and traditions of Turks, involve remarkable examples in terms of the cultural aspect of the property. The examples of property in the stories of Dede Korkut were examined under two main headings as property elements and property symbols. Items that are subject to the property are evaluated under the title of property elements, and items that indicate that an object is property are evaluated under the title of property symbols.

Six property elements have been identified in the stories: body, land, house, herd, woman, and child. Woman, who stands out as the property element in the stories, reveals the cultural aspect of the property. Women, who are usually associated with the concept of honour, have been accepted as property in the social sphere as a result of the cultural and patriarchal structure. Another property element that is frequently mentioned in the stories is the child. In the stories of Dede Korkut, the child appears as the element that ensures the continuity of the family property by taking over the paternal ownership. In this respect, the child is the guardian of the ancestral land that consolidates the property. House and herd come in the third place. Marquee, beylic tent and yurt mentioned in the stories are the elements considered within the scope of private property. Herds are both the main source of revenue for nomads and the goods paid for dowry and blood money. Another property element identified in the stories is land. The acquisition of land ownership is related to taking a name by showing heroism. In the stories, usually, the fact that people get names by showing heroism has given rise to the right to property.

The property symbols indicating that these elements are a property were examined under five main headings as name, orun (status)-ülüş (allocation), kalın (dowry), potlaç (a festival that khan's riches are plundered by his subject with his wish), blood money and levying duty. The name is seen as the first property symbol that the individual gains by showing heroism. People gain a new status by taking names. The acquisition of this status gave rise to the right to property. The name, which points to child and the ownership of land in the stories, appears as the symbol that people gain as a result of their own efforts. "Orun", which shows the social status of the person, became a cultural symbol of property for the Oghuz. Dowry, which is an indicator of female ownership, appears in the narratives as the counterpart of property gain. The levying duty that proves the existence of private property is a symbol of land ownership. These property elements and symbols have been shaped on the axis of cultural and social structure and have been continuous. In this context, patterns related to property reflected in the stories of Dede Korkut, have shown that property cannot be considered separate from sociocultural values. In this manner, it can be stated that property is shaped by cultural norms, which are the basic dynamics of social life and regulate social life.

Kaynakça

- Agacanov, S. G. (2010). *Oğuzlar* (E. N. Necef & A. Annaberdiyev, Çev.). İstanbul: Selenge Yay.
- Bataille, G. (1999). *Lanetli pay* (M. M. Yakupoğlu, Çev.). Ankara: Mor Yay.
- Benedict, R. (1998). *Kültür örüntüleri* (M. Topal, Çev.). Ankara: Öteki Yay.
- Bıçak, A. (2014). *Evren tasavvuru -Kendini bilmek ya da evreni kurmak-*, İstanbul: Dergâh Yay.
- Cassirer, E. (2018). *Dil ve mit* (O. Kuzgun, Çev.). İstanbul: Pinhan Yay.
- Challaye, F. (1969). *Mülkiyetin tarihi* (T. Aytuğ, Çev.). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Çelik, A. (2019). Dede Korkut anlatılarından XXI. yüzyıla avcı folklorundaki süreklilik ve dönüşümlerin ekoeleştirel bir analizi. A. Çelik & A. Ortakçı (Ed.), *Ekoeleştiri-Folklor ve Edebiyat İncelemeleri* içinde (s. 81-105). Konya: Kömen Yay.
- Deveci, Ü. (2016). Dede Korkut anlatılarından “İç Oğuz Taş Oğuz asi olup Beyrek öldüğü boyu”nda İç Oğuz Dış Oğuz çatışması. Ü. Bozyer (Ed.), *Kültür Dünyamızın Mimarları* içinde (s. 127-139). Muğla: Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi.
- Durkheim, E. (2016). *Ahlak ve toplum* (D. Çenesiz, Çev.). İstanbul: Pinhan Yay.
- Dursun, A. (2011). Dede Korkut hikâyelerinde halk hukuku. *Turkish Studies*, 6(4), 107-122.
- Duymaz, Ali (1998). Dede Korkut Kitabı’nda alplığa geçiş ve topluma katılma törenleri üzerine bir değerlendirme. *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı-Belleten*, 46(1), 39-50.
- Earle, T. (2013). *Şefler nasıl iktidara geldiler- Tarih öncesinde politik ekonomi* (B. Gürel & D. Demiröz, Çev.). İstanbul: Versus.
- Ekici, M. (2019). *Dede Korkut kitabı Türkistan/Türkmen Sahra nüshası soylamalar ve 13. boy Salur Kazan’ın yedi başlı ejderhayı öldürmesi*. İstanbul: Ötüken.
- Eliade, M. (1999). *Şamanizm* (İ. Birkan, Çev.). Ankara: İmge Kitabevi.
- Eliade, M. (2017). *Kutsal ve kutsal dışı -Dinin doğası* (A. Berktaş, Çev.). İstanbul: Alfa Yay.
- Ergin, M. (2018). *Dede Korkut kitabı* (C. 1-2). Ankara: Türk Dil Kurumu Yay.
- Eröz, M. (1977). *Türk kültürü araştırmaları*. İstanbul: Kutluğ Yay.
- Foster, G. M. (1965). Peasant society and the image of limited good. *American Anthropologist Journal*, 67(2), 293-315.
- Frazer, G. J. (2017). *Psşik işler-Batıl inançlar kurumlarımızın gelişimini nasıl etkiledi* (İ. H. Yılmaz, Çev.) İstanbul: Pinhan Yay.
- Gökyay, O. Ş. (2006). *Dedem Korkudun kitabı*. İstanbul: Kabalcı Yayınevi.
- Güvenç, B. (1979). *İnsan ve Kültür*. İstanbul: Remzi Kitabevi Yay.
- Hacak, H. (2006). Mülkiyet. *İslam ansiklopedisi* (C. 31, s. 543-548). İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yay.
- Harmancı, M. (2012). Dede Korkut hikâyelerindeki alkış ve kargışlara işlevsel bir yaklaşım. *Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 23, 1-17.
- İnan, A. (2020). *Makaleler ve incelemeler* (C. 1) Ankara: Türk Tarih Kurumu Yay.
- İzgi, Ö. (1987). *Uygurların siyasî ve kültürel tarihi (Hukuk vesikalarına göre)*. Ankara: Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yay.
- Kâşgarlı Mahmud (2018). *Divanü lûgat-it Türk* (C. 1). (B. Atalay, Çev.). Ankara: Türk Dil Kurumu Yay.

- Keskin, A. (2020). *Türk kültüründe alkışlar ve kargışlar*. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yay.
- Khazanov, A. M. (2015). *Göçebe ve dış dünya-Geçmiş, gelecek ve şimdiki hâli üzerine mukayese* (Ö. Suveren, Çev.). İstanbul: Doğu Kütüphanesi.
- Kinnear, J. B. (1914). *Principles of property*. London: Smith, Elder & Co.
- Lvova, E. L, Oktyabrskaya, İ.V, Sagalayev, A. M, Usmanova, M. S. (2013a). *Güney Sibirya Türklerinin geleneksel dünya görüşleri-İnsan ve toplum* (M. Ergun, Çev.). Konya: Kömen Yayınevi.
- Lvova, E. L, Oktyabrskaya, İ.V, Sagalayev, A. M, Usmanova, M. S. (2013b). *Güney Sibirya Türklerinin geleneksel dünya görüşleri-Kâinat ve zaman- Nesnelere dünyası*. (M. Ergun, Çev.). Konya: Kömen Yayınevi.
- Malinowski, B. (1998). *İlkel toplum*. (H. Portakal, Çev.). Ankara: Öteki Yay.
- Ögel, B. (1985a). *Türk kültür tarihine giriş* (C. 1). Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay.
- Ögel, B. (1985b). *Türk kültür tarihine giriş* (C. 3). Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay.
- Ögel, B. (2001). *Dünden bugüne Türk kültürünün gelişme çağları*. İstanbul: Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı.
- Önal, M. N, Dursun, A. (Ed.). (2022). *Ali Cengiz oyunu çözüldü mü?*. Muğla: Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Yay.
- Özcan, M. T.(1998). *İlkel toplumlarda toplumsal kontrol*. İstanbul: Özne Yay.
- Özdemir, N. (2018). Geleneksel bilgi ve kültür ekonomisi. *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi*, 18(1), 1-28.
- Peker, S. (2016). Dağ kültü bağlamında bir müracaat makamı olarak Ekecik Dağı. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 45(9), 182-187.
- Savaş, H. (2021). *Tabu mülkiyet ilişkisi bağlamında Anadolu sahası Türk masalları*. Konya: Tablet Yay.
- Savaş, H. (2022). Mülkiyetin kültürel yansımaları bağlamında bedduaların rolü üzerine. *Kültür Araştırmaları Dergisi*, 12, 115-132. doi: 10.46250/kulturder.1061012.
- Tezcan, S. (2018). *Dede Korkut Oğuznameleri üzerine notlar*. İstanbul: Yapı Kredi Yay.
- Togan, Z. V. (2019). *Umumi Türk tarihine giriş-En eski devirlerden 16. asra kadar*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yay.
- Türk Dil Kurumu (2019). *Türkçe Sözlük*. Ankara: Yazar.
- Weber, M. (2012). *Ekonomi ve Toplum I* (L. Boyacı, Çev.). İstanbul: Yarn Yay.
- Yolcu, M. A. (2014). *Türk kültüründe evliliğe bağlı tabu ve kaçınmalar*. Konya: Kömen Yay.
- Ziya Gökalp (2015). *Türk medeniyet tarihi*. İstanbul: Bilgeoguz Yay.
- Ziya Gökalp (2018). *Türk töresi*. İstanbul: Bilgeoguz Yay.